

TÉMA

PŘÍPAD BABICE

V létě roku 1951 byli v jihomoravské vesnici Babice (poblíž Moravských Budějovic) zastřeleni tři funkcionáři KSČ. Pozdě večer v pondělí 2. července se v babické škole konala schůze místního národního výboru. Účastnili se jí čtyři funkcionáři tzv. lidové správy: řídící učitel Tomáš Kuchtík (předseda místní organizace KSČ a místního národního výboru), lesní dělník Josef Roupec (místopředseda MNV), skladník Bohumil Netolička a tesař František Bláha (předseda babického akčního výboru Národní fronty). Kolem půl jedenácté schůzi komunistů přerušili dva muži ozbrojení samopaly. Vtrhli do školní třídy, v níž místní funkcionáři jednali. Donutili komunisty, aby vyšli na chodbu, kde tři z nich zastřelili. Útok přežil pouze František Bláha.

Babickou školu přepadla skupina vedená záhadným „kapitánem“ Ladislavem Malým (1920). Malý se vydával za speciálního agenta americké [CIC](#). Byl údajně vyslán do Československa s tajným úkolem, aby pražského arcibiskupa Josefa Berana ilegálně převezl do zahraničí. Ve skutečnosti musel Malý z centrály CIC v Rakousku uprchnout, neboť zpronevěřil peníze, které měl vyplácet spolupracovníkům CIC v Československu. Je možné, že podobně jako řada dalších agentů-provokátérů navázal spolupráci s StB. Skupinu kromě Malého tvořili tři mladí sedláci, kteří se po zkušenostech s kolektivizací rozhodli aktivně vystoupit proti komunistickému režimu. Bratři Antonín (1929) a Stanislav (1931) Plichtovi hlídali před školou, Antonín Mytiska (1927) spolu s Malým přepadl schůzi MNV.

Komunistická moc efektivně využila ideologický potenciál tohoto zločinu. Již před útokem na schůzi babických komunistů Státní bezpečnost v kraji, kde existoval silný odpor proti probíhající kolektivizaci, vyšetřovala a zatýkala. Pozornost StB se zaměřila především na vlivné selské rody, které se stavěly proti zakládání jednotných zemědělských družstev, a na katolickou církev, jež pro KSČ představovala hlavního ideového protivníka. V okolí Třebíče a Jihlavy byly přitom pozice katolické církve poměrně silné a místní funkcionáři strany tak při „budování socialismu“ často naráželi na odpor věřících. Z toho důvodu působila v kraji řada agentů-provokátérů, kteří se pokoušeli významné sedláky a katolické faráře zaplést do kompromitujících aktivit, zaměřených proti komunistickému režimu. Prokazatelně takto na Třebíčsku působil kupříkladu údajný agent CIC „major“ Vašek – ve skutečnosti důstojník StB František Mareček. Přípravovala se série politicky motivovaných procesů, v níž by se veřejnosti představila „skutečná tvář“ katolické církve a „vesnických boháčů“, tzv. [kulaků](#).

Jedním z těchto agentů-provokátérů zřejmě byl i Ladislav Malý, který zorganizoval a vedl přepadení školy v Babicích. Jeho spojení s StB se však historikům nepodařilo přímo dokázat, mimo jiné z toho důvodu, že byl při zásahu Sboru národní bezpečnosti, armády a Lidových milicí zastřelen. Vyšetřování babického případu navíc proběhlo v nezvykle rychlém tempu (první proces začal již deset dní po tragických událostech) a případ nebyl dostatečně zdokumentován. Nedostačující byly i kriminalistické expertizy, nebyla provedena ani balistická analýza použitých zbraní.

Malého skupina byla dopadena již 3. července odpoledne, tedy hned druhého dne po činu. Pachatelé se ukrývali v žitném poli mezi obcemi Čáslavice a Bolíkovice, při zásahu byl zastřelen Ladislav Malý a Antonín Plichta, jeho bratr Stanislav byl těžce zraněn. Bez následků přežil zátah SNB, armády a Lidových milicí pouze Antonín Mytiska. Ten se stal také hlavní postavou prvního procesu, který se konal v Jihlavě již deset dní po událostech v Babicích. Byl odsouzen k trestu smrti a spolu s dalšími šesti „spolupachateli“ již 3. srpna 1951 popraven. Mezi popravenými byli i dva katoličtí duchovní a též otec bratrů Plichtových. Těžce zraněný Stanislav Plichta se dočkal procesu až v únoru 1953, ačkoliv měl ochrnutou dolní polovinu těla, byl taktéž popraven. V návaznosti na babický případ proběhlo v letech 1951 až 1953

celkem 15 politicky motivovaných procesů, bylo odsouzeno 107 lidí, jedenáct z nich k trestu smrti, ostatní k souhrnnému trestu 1429 let odnětí svobody. Též rodiny odsouzených byly postiženy, nejčastěji nuceným vystěhováním z rodné vesnice do vysídleného pohraničí.

6. července 1951 se v Babicích konal státní pohřeb zavražděných funkcionářů místní organizace strany. Nad rakvemi promluvil ministr informací Václav Kopecký. Jeho projev jasně definoval oficiální ideologický výklad babických událostí a předznamenal rétoriku, s níž komunistická moc přistoupila k propagandistickému využití tohoto případu. Následující ukázky pochází právě z projevu ministra Kopeckého, jenž se posléze objevil i v rozhlase, paralelně vyšel i v denním tisku a objevil se též v propagandistické brožuře s názvem *Babice*. (RÁZEK, Adolf: *StB + justice, nástroje třídního boje v akci BABICE*, Praha, Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu 2002.)

TEXT

Je bezpečně zjištěno, že vražda spáchaná na funkcionářích místního národního výboru v Babicích, je dílem teroristické bandy, kterou organisoval zločinec, najatý západními imperialisty, vycvičený v bavorském středisku profesionálních diversantů a poslaný ze zahraničí do naší země, aby tu osnoval teroristické činy. Tento odchovanec amerických gangsterů našel pomocníky v řadách vesnických boháčů, jež mamon zbavil lidského srdce, duše i svědomí, a z nichž třídní zášť a smrtelná nenávist proti socialismu učinila zločince, schopné i vraždit. Je nepochybné, kdo řídil ruce zločinných vrahů, kteří zvířecky ubili tři členy místního národního výboru v Babicích. Jsou to cizáctí nepřátelé naší lidově demokratické republiky. Jsou to cyničtí a v zavilé nenávisti proti naší republice všeho schopní činitelé západního imperialismu. Jsou to američtí gangsteři, kteří se v západním Německu spřáhli s hitlerovskými násilníky, s vrahy a žháři Lidic, Ležáků, s gestapáckými a esesáckými stvůrami, a kteří se neštítí sebezločinnějších prostředků, aby se pokusili pomocí teroristických úkladů a diverse rušit náš nový život a překážet výstavbě socialismu v naší zemi. Přitom tito zahraniční strůjci teroristických zločinů počítají s pomocí desperátských živlů z řad odstavených, dříve vládnoucích tříd, jež vidí ve vraždě poslední prostředek, k němuž se utíkají a jež, jak tomu je u vesnických boháčů, projevují vzteklým běsněním zlobu nad neodvratným koncem svého vydřidušského, blahobytného života.

Ano, oni, cizáctí západní imperialističtí nepřátelé republiky a jejich spřeženci a pomocníci, jsou vrahy bestiálně zabíjených babických občanů. A vrahy jsou českoslovenští reakční emigranti, bídní Zenklové, Ripkové, Procházkové, Majerové, Peroutkové a podobní, kteří ze západních rozhlasů vlastizrádně štvou proti naší republice, kteří svými lživými ústy pronášejí z Mnichova pokrytecká slova o humanitě, o Masarykovi a Benešovi a přitom ve spojení s americkými agenty a nacistickými hrdlořezy posílají vrahy, aby zákeřně zabíjeli naše dělníky a inteligenty, usilující o lepší život národa. Úkladné zavraždění tří babických občanů, poctivých a obětavých služebníků pracujícího lidu, bylo zosnováno jako akt msty a jako akt teroru, který měl zastrašit statečné pracovníky naší lidové správy a který měl zastrašit naše pracovníky, usilující o to, aby se náš venkov zbavil škůdcovství vesnických boháčů, aby socialismus šel kupředu v zájmu lepšího života všeho zemědělského pracujícího lidu.

[...]

A my od rakví zavražděných babických soudruhů voláme ke všemu pracujícímu lidu měst i venkova, aby zostřil co nejvíce svou bdělost vůči nepřítelům republiky a aby dal pocítit sílu své moci všem zločinným živlům, pokoušejícím se ohrožovat pokojnou budovatelskou práci na díle výstavby socialismu.

Nechť má každý před očima oběti surové vraždy v Babicích, aby pochopil, jak je třeba neúprosně stíhat všechny zákeřné štváče, našeptávače a traviče, kteří vytvářejí ovzduší pro zločinnou práci agentů západního imperialismu, teroristických banditů a vrahů.

Bestiální zavraždění tří členů MNV v Babicích je strašným zločinem, jenž burcuje k největší bdělosti. Budeme v největší míře bdělí a vůči nepřítelům rozhodní a neúprosní. Ukážeme, že máme prostředky, abychom škůdcům, zákeřníkům a zločinným desperátům znemožnili jejich podlou činnost. Ukážeme, že máme sílu rozdrtit všechny nepřátele a škůdce. Ukážeme, že jsou marné vzteky našich nepřátel a že jsou marné naděje na návrat staré vlády kapitalistů, velkostatkářů a vesnických boháčů.

Hotovi sřežít bedlivě bezpečnost naší republiky půjdeme směle vpřed k uskutečnění socialismu. A nic nás nezastaví na naší cestě k socialismu. Socialismus zvítězí slavně v naší zemi. A pracující lid měst i venkova se v naší vlasti dočká toho radostného, krásného a šťastného života, k němuž nás vede milovaný prezident republiky soudruh Klement Gottwald a k němuž nás vede vítězný tvůrce socialismu a učitel pracujícího lidu celého světa, soudruh Stalin.

Jsme si vědomi, že k tomu, abychom nadšeně pracovali pro uskutečnění socialismu v naší zemi, že k tomu nás svatě zavazuje památka zákeřně ubitých soudruhů, mučedníků, u jejichž rakví v největší úctě stojíme.

Drazí soudruzi, loučíme se s vámi a zavazujeme se svatou přípovědí, že i za zločin, jehož obětí jste se stali, bude třídní nepřítel krutě platit. Přinesli jste mučednickou oběť naší velké věci, věci socialismu, věci komunismu. Nikdy této vaší oběti nezapomeneme.

(Projev ministra Václava Kopeckého, in: *Babice*, Praha, Svoboda 1951, s. 13-15.)

MOŽNÉ OTÁZKY:

- 1) Ministr informací a osvěty Václav Kopecký se ve svém projevu pokouší babický případ zasadit do širších ideologických souvislostí. Pokuste se popsat základní obrysy tohoto kontextu. Jak tyto souvislosti ovlivňují vyznění událostí v Babicích?
- 2) V rozporu s přímo prokázanými skutečnostmi se v Kopeckého projevu objevují odkazy na spojitost mezi skupinou Ladislava Malého a nacisty. Ministr hovoří o „vrazích a žhářích Lidic“ o „nacistických hrdlořezích“ atd. Proč? Jakou mají tyto odkazy v jeho projevu funkci?
- 3) Kopeckého projev přímo apeluje na posluchače a čtenáře. Ministr využil pohnuté situace k naléhavé výzvě. Jaké stylistické prostředky přitom využívá? Nač apeluje a k čemu vyzývá?
- 4) Jazyk Kopeckého projevu je stylisticky velmi výrazný a v mnohém odráží rétoriku politických procesů 50. let. Pokuste se tento jazyk charakterizovat. Popište hlavní principy, na nichž je projev stylisticky vystavěn.
- 5) Kopecký často v projevu využívá slovesných tvarů v první osobě množného čísla: „voláme“, „ukážeme“, „budeme bděti“ či „nezapomeneme“. Jaký má opakované využití těchto tvarů efekt? Proč je Kopecký používá?
- 6) Některé výrazy mohou v projevu komunistického ministra působit poněkud nemístně: např.: „svatá přípověď“, „mučednická oběť“ či „svatě nás zavazuje památka mučedníků“. Připomínají spíše jazyk církevních obřadů. Mají v projevu nějakou zvláštní funkci?
- 7) Projev rýsuje ostrou hranici mezi „my“ a „oni“. Jaké výrazy používá pro charakteristiku „nás“ a „těch druhých“? Jakou roli toto rozdvojení přisuzuje čtenáři?
- 8) Čekali byste v rámci žánru smuteční řeči nad mrtvými funkcionáři i zohlednění jiných témat? Odpovídá Kopeckého projev žánrové konvenci smuteční řeči?
- 9) Ministr Kopecký ve svém projevu hovoří především o nepřátelích socialismu. Jakou funkci měly tyto výrazné obrazy nepřátel socialismu v rámci komunistické kulturní politiky plnit?

MOŽNÉ ODPOVĚDI:

- 1) Konkrétní zločin v Babicích, jemuž padli za obětí tři funkcionáři KSČ, zasazuje Kopecký do širších souvislostí. Vraždu dle ministra organizoval „zločinec, najatý západními imperialisty“. Babický případ tak není ojedinělou tragédií, ale stává se dílčím a v jistém smyslu i logickým výrazem všeobecného boje mezi „nepřáteli naší lidově demokratické republiky“ a „pracujícím lidem“. Skutečné oběti z Babic potvrzují pravdivost ideologické teze o právě probíhajícím třídním boji, v němž se nepřátelé „neštítí sebezločinnějších prostředků“. Vrahy tak dle Kopeckého nejsou jen Malý a Mytiska (ty ministr ostatně vůbec nejmeneje), ale především „západní imperialisté“ a jejich „spřeženci a pomocníci“. Na rozdíl od skutečných pachatelů jsou přímo jmenováni představitelé poúnorové emigrace (Petr Zenkl, Hubert Ripka, Ferdinand Peroutka ad.), aby bylo zcela jasné, komu chce Kopecký přičíst odpovědnost za smrt tří venkovských komunistů. Malého skupinu Kopecký ztotožňuje s třídou tzv. „vesnických boháčů“. Odhaluje tak motivaci činu, mladí sedláci se znovu chtěli zmocnit svého majetku, znovu chtěli vykořisťovat pracující venkovský lid. Třídní zášť je donutila vraždit. Babický případ tak dle Kopeckého nemusí představovat ojedinělou událost, neboť „vesničtí boháči“ takto uvažují jako společenská třída a s pomocí západních imperialistů mohou vraždit i jindy a jinde. Ministr hovoří o zástupech nepřátel a zločinných živlů, které obklopile republiku a hrozí jí zničením. Vyzývá všechny k bdělosti: Babice mají být příkladem a výzvou k „největší bdělosti“. Díky tomuto ideologickému kontextu se osobní tragédie výrazně politizuje. Konkrétní „malé“ příběhy zavražděných se podřizují „velké“ logice historického střetu společenských tříd.
- 2) Komunistická ideologie portrétovala své protivníky jako absolutní zlo. K tomu se velmi dobře hodili právě nacisté. Po norimberském procesu, zveřejnění fotografií a filmových záběrů z nacistických koncentračních táborů se nacismus stal symbolem nejodpornějšího zla. Stačilo protivníky přiřadit k nacismu a též jejich charakter se naplnil temnotou, kterou již nebylo potřeba blíže specifikovat. Komunisté mají jednoho stálého nepřítele a tím je právě nacismus. Západní imperialisté pouze převlékli kabáty, ale pod jejich maskami se skrývají tváře „nacistických hrdlořezů“. Kdo z čtenářů by se v této situaci chtěl identifikovat s lidmi souzenými v rámci série babických procesů, pokud by se tímto zároveň postavil po bok „hitlerovských násilníků“? Kopecký sugestivně postavil Babice vedle nacisty vyvražděných Lidic a Ležáků. Přísné tresty, jež vynesly soudy v babickém případě, pak mohou vyznít i jako odplata za zločiny nacismu. Jejich oprávněnost tím jen stoupá. Komunisté se přitom nemusí jevit jako ti, kteří tvrdě a často i násilně provádí kolektivizaci venkova, ale naopak jako ti, kteří vesnici chrání a právem trestají zločiny kolaborantů a vlastizrádců.
- 3) Pohnutou atmosféru pohřbu zastřelených funkcionářů využil Kopecký k tomu, aby vyzval posluchače a čtenáře k „největší bdělosti“. Obdobné nebezpečí dle ministra ohrožuje všechen pracující lid. Každý by tak měl věnovat bedlivou pozornost svému okolí a neměl by váhat v případě, že narazí na nepřátelské živly. Kopecký vyzývá lid, aby nepřátelům „dal pocítit sílu své moci“. Budování socialismu je dle Kopeckého neustále ohrožováno, nepřátelské síly se nás snaží v poslední křeči („vzteklé běsnění nad neodvratným koncem“) zastrašit. Projev je velmi expresivní, obsahuje časté zvolací věty, řečník neskrývá rozhořčení. Vyzývá k odplatě: „třídní nepřítel bude krutě platit“. Každý slušný člověk musí přece odsoudit babický zločin a musí se zařadit po

bok komunistů, podpořit je v jejich úsilí, aby byli viníci po zásluze potrestáni. Kopeckého apelu lze jen stěží uniknout, pokud posluchač či čtenář nesdílí řečníkův patos, jeho rozhořčení nad brutálním činem, automaticky se vylučuje ze společenství těch, kterým jde o mír, o pokojnou práci, o budování spravedlivého světa. Cesta v tomto případě nevede než do tábora těch druhých. Projev nepřipouští nezaujatou pozici, nelze stát vně, tento zločin se týká nás všech. Že bylo možné tímto způsobem vyvolat davovou hysterii, dokládá na 600 rezolucí, jež po státním soudu žádaly nejprísnější potrestání viníků (trest smrti).

- 4) Kopeckého jazyk je velmi expresivní a emocionálně zabarvený, mluvčí neskrývá své pohnutí. Dokládají to nejen časté zvolací věty, deklamativní opakování jednotlivých výrazů i celých větných vazeb („ukážeme, že“ či „voláme, aby“), ale též lexikální charakter projevu. Kopecký používá řadu expresivních výrazů („bestiální zavraždění“, „zvířecky ubili“, „smrtná nenávisť“, „bídni Zenklové“, „gestapácké a esesácké zrůdy“, „zákeřní štváči“ či „zločinné živly“), jež staví do protikladu k pokojnému životu pracujícího lidu. Tyto výrazy představují konvenční ideologická klišé, jež se často opakují i v jiných projevech spojených s politickými procesy. Kopeckého projev není nikterak originální, představuje jen variaci na dané téma. Lze jej vnímat jako jazykovou hru, která má svá vlastní pravidla a funguje jako svého druhu stavebnice. K straně zla lze přiřadit jistá označení (štváči, vrazi, škůdci, násilníci, boháči atd.), k nimž existují ustálené přívlastky, které lze jen v omezené míře kombinovat (zákeřní, podlí, bídní, imperialističtí, cyničtí, cizáctí atd.). Obdobně lze i ke straně dobra přiřadit ustálené výrazy (pracující lid, obětaví služebníci, stateční pracovníci, drazí soudruzi atd.). Mluvčí neusiluje o originální jazyk, nehledá synonymické výrazy, nesnaží se oživit slovní zásobu. Projev jasně ukazuje, jak se ideologický jazyk komunismu dokázal odpoutat od „komunikované“ skutečnosti. Takovýto „stavebnicový jazyk“ neodkazuje k mimojazykové realitě, ale spíše k abstraktním pravidlům vlastního fungování. Kdo mluví tímto jazykem, nepojmenovává skutečnost, ale hraje autonomní (na realitě nezávislou) jazykovou hru. I v Kopeckého projevu lze postřehnout pevně platné stavební vzorce, jimž mluvčí vlastní výpověď plně podřizuje: nenávisť je často zavlá, vražedci jsou zločinní, štváči jsou zákeřní, emigranti jsou reakční. Slovník projevu je velmi omezený a přitom jednoznačně polarizovaný. Již sám jazyk tak nenechává čtenáře či posluchače na pochybách: žije v rozdvojeném světě, v němž se lze přiklonit buď na stranu dobra, nebo na stranu zla, třetí cestu takový jazyk nepřipouští.
- 5) Důraz na „my“ má v projevu jednoduchou funkci. Pozice mluvčího a posluchačů vlastně splývá. Ideologický jazyk nenabízí dialog, ale zcela autoritativní monolog. Od oslovených se neočekává vlastní názor. Mohou nanejvýš splynout s oficiálním hlasem strany. Existuje pouze postoj „náš“ nebo „jejich“. Má-li někdo vůči takto polarizovanému jazyku výhrady, ocitá se automaticky v pozici těch druhých, o kterých se mluví. Kdo není s námi, je proti nám. Takto nastavená komunikační situace vzbuzuje v čtenáři a posluchači potenciální obavu z toho, že by mohl být ze společenství „pracujícího lidu“ vyloučen. Co to může znamenat, dokládají osudy více než stovky odsouzených, kteří se tragicky „svezli“ se čtveřicí, která provedla přepadení babické školy.
- 6) Tyto původně náboženské výrazy rozhodně nemají pohřbu dodat křesťanský rozměr, nemají nic společného s náboženstvím. Kopecký vědomě přejímá tradiční figury jazyka církve, aby pohřbu stranických funkcionářů propůjčil posvátnou atmosféru

tradičních náboženských obřadů. Odkazy na mučednickou oběť napomáhají heroizaci zavražděných soudruhů. Připomínají čtenářům a posluchačům, že i tato krev byla prolita za naši spásnou budoucnost. Vykupitelská oběť nás zavazuje. Použitá rétorika se přitom náboženskému jazyku podobá jen formálně, s vykupitelskou obětí Krista či mučednickou smrtí katolických světců nemá Kopeckého pojetí mučednictví nic společného. Vnější podobnost výraziva však může (posluchačům či čtenářům) v jistých případech usnadnit přechod od křesťanské víry k vysvětlujícímu příběhu komunistické ideologie.

- 7) Čtenář je součástí kolektivu těch, kteří „pokojně pracují“, „usilují o lepší život“, „jdou kupředu“ či „budují socialismus“. Charakter pracujícího lidu definuje především práce. Naším údělem je pracovat a budovat. Pozice těch druhých je zrcadlově obrácená: oni především škodí, ničí, ruší, překáží, vraždí, štvou, zabíjí atd. Jejich činnost je tedy veskrze destruktivní a nemá ani nějaký vlastní ideový cíl, pouze parazituje na světě socialismu. Tváří v tvář tomuto zlu nabývá Kopeckého kolektivní „my“ další roli. Nejenom, že pracujeme, my též „ukážeme, že máme sílu rozdrtit“, „dáme pocítit svou sílu“. Tyto činnosti už nemají tak mírumilovný charakter jako ona „pokojná práce“. Viníky tak netrestá pouze strana, na jejich odsouzení se podílí všechen lid – a to nejen v obrazném smyslu slova (KSC podporovala „spontánní“ žádosti o přísné potrestání viníků).
- 8) Dal by se očekávat poněkud osobnější tón. Ministr Kopecký by mohl více připomenout samotné zavraždění, jejich podíl na rozvoji obce i zavádění nových socialistických pořádků na vesnici. Na stesku pozůstalých však ministři viditelně příliš nezáleží. Jde mu především o propagandistický potenciál, který v sobě babický případ skrývá. „Malé“ příběhy obětí babické tragédie tak zcela ustupují „velkému“ příběhu ideologie. Z drobných vesnických funkcionářů se rázem stávají „stateční pracovníci lidové správy“ a „mučedníci“ boje za socialismus.
- 9) Komunistický režim pomocí všudypřítomných nepřátel omlouval řadu nedostatků. Jakmile se něco nedařilo, neplnil se plán, došlo k nedostatkům v zásobování, objevily se nekvalitní výrobky – mohl za to skrytý nepřítel. Pokud nově zakládaná jednotná zemědělská družstva nedosahovala předpokládaných výnosů a dokonce zaostávala za výkony soukromých hospodářů, byli na vině sabotéři, diverzantské bandy a američtí agenti. Takto koncipovaný obraz nepřítele zároveň vyvolává nejistotu a neklid: skrytý, vnitřní nepřítel může být kdekoliv mezi námi. Kopecký apeluje na bdělost, s níž mají uvědomělit občané nepřítele vyhledávat. V podtextu této výzvy se však skrývá hrozba: i ty můžeš být svými sousedy označen za nepřítele. Takový obraz slouží též k disciplinaci, vzbuzuje strach a nutí k poslušnosti. Komunistická moc rozhoduje, kdo je s námi a kdo proti nám. Přísně potrestání nepřátel socialismu představují odstrašující příklad pro všechny, kdo by jen uvažovali o tom, že se režimu postaví. Zároveň však plní útěšnou roli obětních beránků: drak už se najedl, alespoň pro dnešek bude klid, někoho si vzít stejně musel.

HISTORICKÝ KONTEXT

Kolektivizace nebudila na venkově jen nadšení. Též konflikt mezi komunistickou mocí a katolickou církví řadu tradičně věřících obyvatel jižní Moravy a Vysočiny rozhořčil. Množily se případy zatýkání kněží, kteří byli loajální vůči svým biskupům a v duchu rozhodnutí Vatikánu vnímali katolickou víru a komunistickou ideologii jako neslučitelné protiklady. Komunistická moc tlačila řadové faráře do patové situace: buď budou poslouchat své biskupy, což je ovšem může přivést až do vězení, nebo budou loajální vůči státu, což však povede k jejich exkomunikaci z církve. Takto byl z církve vyobcován kupříkladu římskokatolický kněz Josef Plojhar, který otevřeně spolupracoval s režimem (od roku 1948 byl dokonce ministrem zdravotnictví). Pod tlakem násilné kolektivizace a útoků vůči duchovním se v kraji začaly organizovat skupiny, které často navazovaly na odbojovou činnost z války. Například otec bratří Plichtových, kteří se účastnili přepadení babické školy, Antonín Plichta st. se aktivně zapojil do protinacistického odboje a zároveň se podílel též na organizování nových protikomunistických odbojových skupin. Naději těmto aktivitám dodávaly především zahraniční rozhlasové vysílačky, které šířily informace o brzkém zahraničně politickém obratu a o budoucím uvolnění poměrů v Československu. Obdobný optimismus podporovali též agenti-chodci, vysílání do kraje kolem Třebíče a Jihlavy především rakouskou pobočkou CIC.

Režim potřeboval exemplární případ a následně široce medializovaný proces, v němž by odhalil „skutečnou tvář vesnických boháčů“ a katolické církve. Nestačilo zavírat kněží za to, že odmítli podávat svátosti komunistům a že četli z kazatelen pastýřské listy svých biskupů. Chtěla-li komunistická moc občany přesvědčit, musela církev zaplést do rozsáhlého spiknutí a spojit ji s aktivitami, které musel každý slušný člověk odmítnout. Především z těchto příčin se zrodil a široce medializoval tzv. babický případ.

Babický případ měl veřejnosti odhalit „pravou tvář vesnických boháčů“ a „zrádných farářů“ katolické církve. Komunistická propaganda nepracovala pouze s obrazy kladných hrdinů – vzorů hodných následování (Fučík, [Meresjev](#), [Stachanov](#) aj.), ale nabízela též portréty těch druhých. Komunistickou hagiografií doplňuje obdobně koncipovaný soupis představitelů zla. Právě politické procesy měly občanům lidově demokratického Československa vyjevit charaktery nepřátel socialismu. Procesní knihy, rozhlasové přenosy ze soudní síně, reportáže, projevy prokurátorů a novinové články předváděly občanům onu démonografii komunismu. I babické procesy se staly takovou přehlídkou záporných hrdinů, sloužily především tomu, aby kanonicky ustavily charakterovou typologii kulaků a venkovských kněží a spojily ji s marx-leninskou ideologií třídního boje. Již první ze série procesů s „babickými vrahy a jejich pomahači“, který se konal v Jihlavě deset dní po přepadení schůze MNV v Babicích, nabídl zajímavou přehlídku záporných typů.

Ladislav Malý v tomto katalogu zla představoval archetypální postavu amerického agenta. Propagandistická publikace *Babice*, jež doprovázela medializaci celého případu, portrétuje Malého následovně: „Byl to asi třicetiletý člověk. Ale vypadal na padesát. Ze snímku se šklebí otrávený, bezvýrazný a znechucený obličej notorického opilce. Bezbarvé, skleněné oči tupě civí z neholené, nemyté, špinavé tváře, zpustošené pitím, neřestmi a mravním bahnem, do něhož dávno zapadl tento úkladný, v západním Německu cvičený vrah.“ (*Babice*, Praha, Svoboda 1951, s. 130.) Malý tak představuje typ dobrodruha a kariéristy, kterému únor 1948 připravil nepříjemné překvapení, proto se jako americký agent vrátil do republiky. Ideologie spojuje agenta s expresivními obrazy hyeny a tchoře. Malý reprezentuje typ zvrhlého sadisty, „jemuž vlastní byla peněženka nabitá dolary, vírou skrývá plná lahví kořalky, automatů a granátů a společnost opilých, ozbrojených gangsterů v kulackém poli, maskovaná hromadou hnoje“. (*Tamtéž*, s. 131.)

Další typ v komunistickém katalogu společenského zla, nazvaném lapidárně „To jsou oni“, reprezentuje „vesnický boháč“ neboli kulak. Komunistická moc se pokoušela (často neúspěšně) rozdělit kolektivizovanou vesnici. Drobní a střední rolníci měli pochopit, že jejich skutečnými nepřáteli jsou bohatí sedláci. Tento příběh o nápravě křivd však ne vždy fungoval tak, jak dle představ komunistických agitátorů měl. Na venkově tváří v tvář kolektivizaci převládla vzájemná loajalita a drobní chalupáři a domkáři se postavili za své majetnější sousedy. Babický případ měl odhalit „skutečnou tvář“ těchto sedláků. Typ „vesnického boháče“ zastupoval především Antonín Mytiska a dále otec bratrů Plichtových, Antonín Plichta st. „Nadutý a zpupný“ Mytiska je portretován jako zapřísáhlý nepřítel JZD: „Pokud měl pracovní síly, vykořisťoval je bezuzdně. Na statku měl dvojí stůl. Maso pro hospodáře a brambory pro čeled'. Čeledín spal ve stáji a děvečka z milosti v komoře. Mytiska nikdy nic v hospodářství nedělal. Pracovat musela jenom čeled'.“ (*Tamtéž*, s. 131.) Portrét zlého kulaka Mytisky dokáže ideologie efektně propojit s velkým příběhem o střetu dobra a zla v globálním rámci. Třídní boj z Babic lze analogicky propojit i s konfliktem v Koreji: „Vesnický boháč. Sabotér výživy národa, žhář a vrah. Žoldák, který hrabivě napřáhl ruku po dolarech, na nichž lpí krev korejského lidu, krev dobrého člověka, řídicího učitele z Babic, a jiných soudruhů, kteří pracovali pro prospěch obce Babic, budovali šťastnější život u nás a hájili mír.“ (*Tamtéž*, s. 133.)

Archetypální obraz kulaka obohacuje brožura o portrét sedláka Plichty: „Plichta, daleko pověstný svou hrabivostí a chamtivostí, byl boháč schopný vraždit člověka pro kus meze, ženu pro hrst trávy a zajmout chalupnickou kozu, kdyby ji dopadl na trávníku u své zahrady.“ (*Tamtéž*, s. 135.) Z někdejšího aktivního odbojáře, který ze svého statku živil parašutisty, se tak rázem stává pomahač nacistů. Ideologie bez skrupulí zrcadlově obrací pověst váženého sedláka Plichty, někdejšího místopředsedy poválečného ONV v Moravských Budějovicích: „Byl to necitelný upír a vykořisťovatel, postrach čeledínů a děveček, které bezohledně okrádal. Zvláště v posledním roce války si pomohl. Dodával nacistům obilí, maso, mléko a vejce štědře oběma rukama. Byl vzor oddaného pomocníka nacistů, který pomáhal krmit esesácké armády a dostal za to od nacistů prémie.“ (*Tamtéž*, s. 136.)

Další kapitolu představují kněží, cíleně zapletení do kauzy Babice: Václav Drbola a František Pařil. Propaganda ukázala „reakčního faráře“ Drbolu jako záludného a neupřímného člověka: „Farář si odbyl kázání a mše, chladně odpověděl na pozdrav a s nikým se nestýkal. Dovedl jít kolem pole, kde pracovali lidé, a nepozdravil.“ (*Tamtéž*, s. 140.) Proces však odhaluje „skutečnou“ tvář tohoto „podivína“: „Nebyl farář Drbola vždycky, všude a s každým tak málomluvný a netečný. Dovedl zahořet, ba zaplanout ve společnosti ničemných lotrů, uměl se ne usmívat, ale ďábelsky smát, když se ho teroristé ptali, koho by si přál „oddělat“ a on jim pohotově a bez rozpaků poradil členy rady MNV.“ (*Tamtéž*, s. 141.) Archetyp faráře doplňuje portrét pátera Pařila: „Z fary vycházel do kostela člověk jezuitské tváře, nahrbený, těkavého pohledu, s dlouhýma rukama, postavou podobný bývalému protektorátnímu tak zvanému prezidentu Háchovi.“ (*Tamtéž*, s. 145.) Obraz „zrádného faráře“ sugestivně odhaluje, co se skrývá za zdmi katolických far, jaký je „skutečný“ smysl různých náboženských úkonů a obřadů, které se jeví jako zcela neškodné, ba dokonce mají lidem pomáhat. Pařil měl dát babickým vrahům růžence, aby se jim akce vydařila. Zpovědnice sloužila jako místo předávání tajných zpráv. Mešním vínem se občerstvovali vrahové. Kněžím šlo především o moc a o peníze: „Neměl špetku citu anebo porozumění pro druhého člověka. Každý o něm věděl, že se na peníze třese, že provozuje církevní úkony jen jako obchod a zadarmo že stéblo nepřeloží. Nebylo známo, že by někomu poskytl službu z přátelství nebo z ochoty.“ (*Tamtéž*, s. 146.)

Přehlídku odporlivých typů doplňuje dvacetiletý Drahoslav Němec, údajně „syn bohatého živnostníka“, ve skutečnosti vyučený kovodělník z chudých poměrů. Propaganda jej vykresluje jako buržoazního mladíka, jež zkazila četba brakové literatury: „Drahoslava

Němce práce nebavila. Otec byl bohatý. Synáček si dával šít šaty podle „amerického střihu“, jimiž chtěl vyjádřit životní omrzelost, kabát s nápadně pokleslými rameny a kalhoty zvané „trubky“. Nosil divoké kravaty a plstěné širáky, hluboko do čela, četl krváky z amerického podsvětí, a to byla jedná literatura, kterou znal.“ (*Tamtéž*, s. 133.) V tomto případě lze ideologického nepřítele identifikovat již podle oděvu a oblíbené četby. Řada mladíků, kteří nesdíleli budovatelské nadšení s uvědomělými svazáky, se mohla v portrétu Drahoslava Němce snadno rozpoznat. Hrozivý podtext této podobnosti však dodával fakt, že i tento mladík byl po jihlavském procesu popraven. Na rozdíl od démonických kulaků a farářů měl Němec představovat typ spíše komický: „Pohybuje se zhrouceně, pajdavým krokem, mdle. Lidské bláto. Odulý, nezdravě vypadající obličej, který se co chvíli stahuje do ufnukaných grimas. Chce vzbudit lítost. Jeho chování budí ještě hlubší opovržení k tomuto výlupku kapitalistické zkaženosti a špatnosti.“ (*Tamtéž*, s. 133.)

Pro charakteristiku a detailnější prokreslení jednotlivých typů využila komunistická propaganda též popis prostředí, v němž se nepřátelé režimu pohybovali. Zástupným emblémem zla se staly fary a selské usedlosti. Pařilovu faru vykresluje propagandistická brožura *Babice* následovně: „Divná fara, prapodivný farář. Stěny farní kuchyně byly obloženy automaty. U stolu seděla skupina teroristů a kolem nich se točila mladá tlustá kuchařka, dcera 50hektarového vesnického boháče. Roznášela talíře s jídlem a stavěla je vedle nabitých pistolí... Divná fara! Podobala se spíš skrýši Al Caponově nebo doupěti nějakých chicagských gangsterů.“ (*Tamtéž*, s. 147.) Ponurá babická fara je postavena do kontrastu se sousední školou, plnou radosti a života: „Radost ze života, úsměvné mládí a jaré veselí bylo domovem v babické škole, kde učil řídicí učitel Tomáš Kuchtík. Vedle školy je fara. Je to velký, masivní dům s prostorným dvorem a zahradou, s řadou pokojů, s chodbou dlouhou jako chodba zámecká. Ponuré, němé ticho vane z tlustých zdí, z prázdného velkého dvora, porostlého přežralou trávou. Ani trochu lidského tepla nedýchá z neobývaných pokojů bez knihovny, bez záclon, bez doteku srdečné lidské ruky. Tu, ukryt za sedmi zámky, takže nikdo netušil, jak žije, bydlel zavilý nepřítel obce, spoluvrah vlastních farníků, člen dopadené a odsouzené bandy, reakční farář Václav Drbola.“ (*Tamtéž*, s. 139n.) Fara představuje starý svět, prázdný a pustý, odsouzený k zániku. Škola reprezentuje svět nový, naděje a budoucnost. Z fary vstoupilo zlo do radostného života babické školy. I v přeneseném smyslu slova se fara stává sídlem temnoty a „reakce“, z jakékoliv fary se tak v podání komunistické ideologie může šířit zlo: „Zatímco babičtí občané v noci spali a myslili si, že jejich farář také spí, slétali se v půlnoční tmě k babické faře bandité jak stíny netopýrů.“ (*Tamtéž*, s. 142.)

Obdobně nebezpečný prostor zastupuje v babickém případě selský statek, zejména ten Plichtův: „Jeho obytné stavení je stavení zbohatlého naboba. Postele všech tří ložnic v přízemí byly vysoko nastlány peřinami. Na stěnách je plno křížů a svatých obrazů. Nad postelemi visí obrovské obrazy Krista a Panny Marie. Opodál je velký obraz zrádného reakčního ministra [Šrámka](#). V přízemí jsou dvě kuchyně, jedna velká a druhá menší. Velká kuchyň je celá z bílých kachlíků, s plotnou, velkou jako v závodní kuchyni, s jídelním stolem jako pro svatebčany. Měl koupelnu, jaké si stavěli fabrikanti v buržoasních vilách, s teplou a studenou vodou.“ (*Tamtéž*, s. 135.) Plichtovo údajné bohatství má vyvolat pobouření a závist. Zatímco ostatní hladoví a maso dostávají „na lístky“, kulakova spíž je plná. Obyčejný rolník by měl na základě srovnání svého skrovného příbytku s touto venkovskou vilou dojít k jasnému závěru: vesničtí boháči skutečně existují a konfiskace jejich majetku, který vznikl vykořisťováním vesnice, je správné řešení.

Přehlídka „To jsou oni“ ukazuje čtenáři jasně definovaný soubor negativních charakterů. V podtextu tohoto katalogu zla se vyjevuje potenciální hrozba: stejně jako jsme odhalili a potrestali tyto nepřátele republiky, potrestáme každého, kdo se jim podobá. Je tedy potřeba se maximálně ztotožnit s oním „my“, aby podobný osud nepotkal i čtenáře. Ten může ostatně i tušit, že obvinění jsou značně vykonstruovaná. Vždyť vedle dvou přímých účastníků

akce usedla na lavici obžalovaných další stovka lidí. Že jsou dnes souzeni „oni“, však čtenáře či posluchače zároveň uklidňuje: neboť dnes to nebude on. Odsouzení představují obětní beránky, kteří svou smrtí „vykupují“ klid spoluobčanů. Tito diváci tak v lepším případě mlčky přihlížejí teatrálnímu odsouzení, v horším případě se na něm sami aktivně podílí – k jihlavskému soudu dorazilo na 600 rezolucí, žádajících přísné potrestání viníků, někdy dokonce „trest smrti všem“. (RÁZEK, Adolf: *StB + justice, nástroje třídního boje v akci BABICE*, Praha, Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu 2002, s. 166-178.) V rétorice babického procesu jsou obvinění často prezentováni jako nelidské bestie; objevují se výrazy přirovnávající je k hyenám, tchořům, vlkodlakům, zmijím, upírům či d'áblům. Taková zvířecí obraznost může evokovat prastaré obětní rituály, v nichž zástupná oběť symbolicky snímala hříchy z celého společenství. I v tomto případě si společnost svým mlčením a případně i souhlasem s politickými procesy vykupuje vlastní klid. Politické procesy a jejich ideologická reprezentace tak představují jeden z klíčových mechanismů konstituování komunistické moci.

Právě na projevu ministra informací Václava Kopeckého lze mocenský potenciál politických procesů dobře ukázat. Ministr byl jedním z prvních představitelů oficiální moci, který se k babickému případu vyjádřil. Jeho projev přitom nastavil základní parametry toho, jak se napříště mělo o Babicích hovořit. Klíčové pojmy a souvislosti, jež Kopecký použil v projevu, pak prostupují i dalšími materiály k případu, včetně soudní žaloby a řečí prokurátorů. Sami obvinění posléze před soudem hovoří Kopeckého jazykem. Též rezoluce, které uvědomělí občané v duchu stranických instrukcí adresovali jihlavskému soudu, nesou stopy tohoto slovníku. Moc se tak ustavuje skrze specifickou jazykovou hru. Přijetí tohoto jazyka naznačuje podřízení se moci. Není podstatné, nakolik takový jazyk vypovídá o skutečnosti, neboť jeho funkce nespočívá v tom, že pravdivě pojmenovává skutečnost. Právě naopak, čím víc je od skutečnosti vzdálen, tím je gesto jeho přijetí výraznějším dokladem podřízení se pravidlům moci. Kupříkladu pracovníci JZD Štoky tak v návaznosti na oficiální rétoriku ve své rezoluci (již z 10.7.1951) k jihlavskému procesu hovoří o památce, jež „nás zavazuje k nadšené práci pro uskutečnění socialismu“. Zaměstnanci národního podniku Rico z Havlíčkova Brodu odsuzují „západní Imperialisty a naši zrádcovskou kliku emigrantů“ a slibují „zvýšenou bdělost a ostražitost“. Okresní výbor Svazu žen ze Žďáru nad Sázavou žádá „Smrt úkladným vrahům a jejich pomahačům!“ a vyjadřuje hněv nad činy „venkovských boháčů, kteří tak strašně nenávidí naši pokojnou cestu k socialismu a k blahu naší vesnice“. (RÁZEK, Adolf: C.d., s. 173-175.)

Řada detailů z přepadení babické školy je dodnes nejasná. Zachovalo se zprostředkované svědectví jediného přeživšího z babických komunistů – Františka Bláhy, které celou kauzu ještě komplikuje. Mityška a Malý se podle něj chtěli od funkcionářů pod hrozbou násilí dozvědět, kdo StB udal faráře Drbolu, který byl několik dní předtím (15.6.) zatčen. Netolička však vytáhl svou zbraň, a tak došlo k neplánované střelbě. Zda se agent Malý pouze vymkl kontrole CIC, či zda byl řízeným agentem-provokátérem StB, či zda nad ním ztratila kontrolu i ta, to dnes jednoznačně nerozhodneme. Někteří ze svědků procesu později své výpovědi odvolali s tím, že je činili pod nátlakem. Babický případ tak dodnes obklopují nejasnosti a tajemství.

Propagandistický potenciál babického případu využila komunistická moc hned několikrát. Díky tomu, že v Babicích roku 1951 skutečně zemřeli tři komunisté, nepůsobil následný proces tak vykonstruovaně, jako další politické procesy 50. let (s Miladou Horákovou, Rudolfem Slánským ad.), v nichž byli nepřátelé režimu často souzeni za činy, které se teprve „chystali“ spáchat. Zločiny jim údajně prokázané byly často definovány velmi obecně (škodili národnímu hospodářství, zradili republiku, připravovali světovou válku, radovali se z atomové bomby atd.). Zejména obvinění z abstraktních ideologických úchylek (trockismus, buržoasní nacionalismus, titoismus aj.) mohla působit poněkud nekonkrétně a

nepřesvědčivě. Síla Babic tkvěla v tom, že případ měl zcela konkrétní oběti. I proto se babického případu nedotkly rehabilitační komise z konce šedesátých let, které zpochybnily věrohodnost většiny politických procesů z padesátých let. Babický případ naopak zůstal pevnou součástí ideologické propagandy i v 70. letech. Rodící se normalizace si okázale připomenula dvacáté výročí babických vražd stavbou pomníku na návsi v Babicích (památník dodnes stojí). Tvůrci seriálu *Třicet případů majora Zemana*, oslavného díla, které vznikalo k třicátému výročí vzniku Sboru národní bezpečnosti (1945-1975), věnovali Babicím hned dva díly celé série. Zpracovali jednak vlastní příběh přepadení babické školy v díle z roku 1953 *Vrah se skrývá v poli* (1975) a posléze zachytili též reformní pokusy o revizi celé babické kauzy v díle z roku 1968 s názvem *Štvanice* (1979). Došlo pouze k drobným posunům, jež nemohly zakrýt podobnost s babickým případem. Příběh se neodehrává v roce 1951, ale o dva roky později. Vesnice se nejmenuje Babice, ale Plánice.

V *Třiceti případech majora Zemana* jsou charaktery záporných hrdinů vykresleny zcela v duchu projevu Václava Kopeckého. Útočníci skrývají svou tvář za šátky jako američtí gangsteři, jsou oblečeni do dlouhých kožených kabátů, které vzbuzují asociace s gestapem a používají samozřejmě samopaly Wehrmachtu. Divák má problémy, aby vůbec pochopil motivaci záporných hrdinů ke krutému činu. Filmový představitel Ladislava Malého - příznačně nazývaný „kapitán“ (hraje Jiří Němeček) - prozrazuje, že nebojuje ani pro víru ani pro nějakou ideu „jako komunisti“, ale kvůli tomu, aby vyléčil své pošramocené sebevědomí, vydělal peníze a mohl si v Mnichově otevřít vojenský bar. Aby zvýšil dramatičnost situace, umístil tým režiséra Jiřího Sequense vražednou scénu nikoliv na školní chodbu, ale přímo do třídy, v rozporu se skutečností nikdo ze schůzujících komunistů útok nepřezijí. „Reakčního“ faráře Drbolu v ideologickém seriálu hraje Ota Sklenčka. Kněz je zobrazen jako záludná postava, někdejší udavač gestapa u sebe skrývá „kapitána“, ačkoliv ví, že se skupina chystá vraždit. Že se ostří ideologie v 70. letech poněkud otupilo a že se objevily jiné priority ideologické manipulace, naznačuje fakt, že mezi filmovými účastníky přepadení (agent, hajný a hospodský) chybí postava „vesnického boháče“. Kulaka představuje spíše komická postava neškodného furianta a žvanivého opilce Emanu Zahradníka (hraje Vilém Besser). Zahradník představuje trosku kdysi vládnoucí třídy kulaků, je vlastně rád, že mu komunisté grunt, na kterém musel do úmoru pracovat, sebrali. Při závěrečném zátahu SNB Eman jako přežitek ze starých časů příznačně umírá – samozřejmě rukou vrahů.

Normalizační Sequensův seriál nepokrytě oslavuje roli bezpečnostního aparátu v 50. letech. Kdyby tehdy do Plánice nadporučík Zeman nepřišel, kdo ví, jak by to s tamním JZD dopadlo. Místní předseda KSČ Karel Mutl (hraje Petr Oliva) se ze vzteku a bezmoci upíjí. Až do Zemanova příchodu je rozhodnut, že z vesnice odejde do města. Bez pomoci Bezpečnosti by strana sama situaci nezvládla. Ještě výrazněji tento fakt vysvítá z příběhu *Štvanice* z roku 1968, v němž se major Zeman do Plánice znovu vrací. Záludný farář, který v seriálu v rozporu se skutečností nebyl popraven, rozjede mediální kampaň a rehabilitační řízení – proces. Obětí procesu se tak paradoxně stává sám důstojník Bezpečnosti – Jan Zeman. Ideologie zde historickou skutečnost obrací doslova naruby. Procesy z padesátých let prezentuje jako spravedlivou snahu potrestat vrahy, rehabilitační řízení z konce šedesátých let naopak představuje (zcela inverzně) jako štvavé a bezohledné kampaně, jež mohou skončit i sebevraždou neprávem obviněných. Diváci seriálu přitom znají „pravdivou“ verzi příběhu z předchozího dílu, o to odpudivěji pro ně vyznívá snaha seriálových „osmašedesátníků“, kteří se pokouší skutečnost mediálně manipulovat. Ideologický prepis historické skutečnosti je přitom až zvráceně radikální: manipulativní techniky typické pro komunistickou Bezpečnost se stávají charakteristickým rysem jejích ideových odpůrců. Ve chvíli, kdy Zeman před pražským soudem za pomoci plánických občanů odhalí „pravou tvář skutečnosti“, odhalí se paralelně divákovi „pravá tvář“ roku 1968. Takovou důvěru vkládala normalizační ideologie v přesvědčivost babického případu, že na jeho podkladě prezentovala napjaté

události tzv. pražského jara. Ty se z perspektivy *Štvanice* jeví jako hysterické poblouznění, nesmysly a blázniviny, vyvolané mediální kampaní několika novinářů, kteří působili ve službách Západu.

KONTEXT (ad TÉMA)

CIC

Tajná kontrašpionážní služba americké armády (Counter Intelligence Corps), která zřídila ve Vídni centrum pro uprchlíky a organizovala též tzv. agenty-chodce. Většinou právě uprchlíky z poúnorové ČSR, kteří se vraceli do republiky, aby získali zpravodajsky hodnotné informace a případně podpořili protikomunistický odboj. K vedoucím důstojníkům československého oddělení CIC ve Vídni patřil major československé armády Miloš Knorr.

Kulaci

Výraz „kulak“ si komunistická ideologie vypůjčila z ruštiny (кулак - pěst). Sověští bolševici tak označovali majetnější rolníky, kteří se bránili násilně prováděnému zestátnění zemědělské půdy. Odhaduje se, že v Sovětském svazu padlo v třicátých letech stalinské kolektivizaci za oběť až 5 milionů lidí (zejména díky cíleně vyvolanému hladomoru). Českoslovenští komunisté tento výraz v padesátých letech převzali a označovali jím zemědělce s výměrou půdy nad 20 později nad 15 hektarů. Kulak (de facto tradiční český sedlák) měl představovat vesnického boháče, jehož majetek údajně vyrostl z bezohledného vykořisťování venkovského proletariátu. Tímto výrazem byli často označováni též odpůrci kolektivizace z řad drobných zemědělců.

KONTEXT (ad HISTORICKÝ KONTEXT)

Alexej Meresjev

Postavu letce Alexeje Meresjeva zachytil v románu *Příběh opravdového člověka* (1946) sovětský spisovatel Boris Polevoj. Příběh pilota, který byl nacisty sestřelen nad divočinou, přes vážná zranění se doplazil přes frontu zpět, musely mu být amputovány obě nohy a on přesto znovu na protézách vzlétl k bojovým letům, zpracoval Polevoj na základě skutečného příběhu sovětského stíhače Alexeje Petroviče Maresjeva. Zvýraznil přitom heroické prvky, příběh tak působil spíše jako legenda. Propaganda akcentovala především Meresjevovo úsilí, jeho nezdolnou vůli, s níž překonal bolest a dokázal se vyrovnat se svým tělesným postižením. Meresjev se stal dokladem toho, že pro sovětského člověka není nic nemožné.

Alexej Stachanov

Legendami opředený sovětský horník z Donbasu (1906-1977), jenž se stal oficiální ikonou tzv. údernického hnutí. Úderníci se zavazovali k překročení plánem stanovené pracovní normy. Stachanov ji v roce 1935 splnil dokonce na 1400%, když během jedné směny vytěžil 102 tuny uhlí. K tomuto nadlidskému výkonu mu však s vědomím stranického vedení pomohli dva kolegové. Bolševikům se takový „hrdina práce“ hodil. Využili stachanovský kult k útoku na důlní inteligenci a k tlaku na zvýšení pracovních norem. Po Stachanovově vzoru byly zakládány údernické brigády tzv. stachanovců, hovořilo se dokonce o stachanovském hnutí. Obyčejní dělníci stachanovce neměli příliš v oblibě. Úderníci tvořili jakousi šlechtu mezi dělníky, měli vysoké odměny a další různé výhody. Jejich bezhlavé překračování norem přitom často ohrožovalo bezpečnost práce, vedlo k poruchám na strojním zařízení a ostatní dělníci tak musely jednorázové pracovní rekordy údernických brigád často „nadělávat“. V stachanovském kultu se zřetelně ukazuje důraz, jenž sovětský hospodářský model kladl na kvantitu produkce, samozřejmě na úkor její kvality. Řády ověčený „hrdina práce“ Stachanov to dotáhl až na ministerstvo uhelného průmyslu a stal se též poslancem Nejvyššího sovětu SSSR.

Jan Šrámek

Jan Šrámek (1870-1956) byl římskokatolický kněz, dlouholetý ministr vlád meziválečné ČSR, zakladatel a dlouholetý předseda Československé strany lidové. Patřil k nejvýznamnějším prvorepublikovým politikům. Za druhé světové války byl předsedou londýnské exilové vlády a po osvobození působil jako místopředseda vlády Národní fronty. Po únoru 1948 se neúspěšně pokusil o emigraci. StB jej zadržela. Až do své smrti byl střídavě vězněn a držen v klášterní internaci. Na následky věznění ve Valdicích Jan Šrámek v roce 1956 zemřel, v pražské nemocnici na Bulovce musel být hospitalizován pod falešným jménem.

LITERATURA

Babice, Praha, Svoboda 1951.

KAPLAN, Karel, PALEČEK, Pavel: *Komunistický režim a politické procesy v Československu*, Praha, Barrister & Principal 2001.

NAVARA, Luděk, KASÁČEK, Miroslav: *Mlynáři od Babic*, Brno, Host 2008.

RÁZEK, Adolf: *StB + justice, nástroje třídního boje v akci BABICE*, Praha, Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu 2002.